

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2005-02-28

Närvarande: f.d. justitierådet Staffan Magnusson, justitierådet Nina Pripp och regeringsrådet Bengt-Åke Nilsson.

Ett reformerat underhållsstöd

Enligt en lagrådsremiss den 3 februari 2005 (Socialdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd,
2. lag om ändring i föräldrabalken.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunnige Dag Feurst med biträde av departementssekreteraren Jessica Löfvenholm.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om ändring i lagen om underhållsstöd

När lagen om underhållsstöd kom till uttalades i motiven att en strävan hade varit att göra reglerna enkla och tydliga (se prop. 1995/96:208 s. 33 f.). Denna målsättning kan knappast anses ha blivit förverkligad. Enligt Lagrådets mening är lagen i stället utformad på ett sätt som måste vålla avsevärda tillämpningsproblem. Lagen är i sin helhet svåröverskådlig, och många av de enskilda bestämmelserna är komplicerade och svårlästa.

De ändringar som nu föreslås är av begränsad omfattning. De innebär emellertid att lagen på flera punkter blir ännu mer svårtillgänglig.

Enligt Lagrådets mening hade det varit i hög grad önskvärt att underkasta lagen en genomgripande översyn för att åtminstone i någon mån söka förverkliga den målsättning som angavs vid lagens tillkomst. Att en sådan översyn inte har skett är beklagligt, inte minst med tanke på att ett stort antal personer är berörda av lagen och har intresse av att den lätt kan förstås och tillämpas.

Efter dessa inledande synpunkter övergår Lagrådet till att närmare kommentera de föreslagna lagändringarna.

4 §

I paragrafen räknas i olika punkter upp ett antal fall då ett barn inte har rätt till underhållsstöd. Enligt punkt 4 i dess gällande lydelse har barnet inte rätt till underhållsstöd, om den förälder som barnet bor hos (boföräldern) trots föreläggande enligt 31 § första stycket utan giltigt skäl låter bli att vidta eller medverka till de åtgärder som begärs.

De åtgärder som det i dag kan bli fråga om enligt 31 § första stycket är åtgärder för att få underhållsbidrag fastställt. Remissförslaget innebär emellertid att 31 § första stycket skall byggas ut, så en boförälder också skall kunna föreläggas att bl.a. vidta eller medverka till åtgärder för att få ett underhållsbidrag indrivet. Mot den bakgrunden föreslås att 4 § punkt 4 ändras, så att det där talas om att en boförälder utan giltigt skäl låter bli att vidta eller medverka till "åtgärder för att få underhållsbidrag fastställt eller indrivet".

Enligt Lagrådets mening är den föreslagna ändringen av 4 § punkt 4 onödig. Den nuvarande formuleringen "låter bli att vidta eller medver-

ka till de åtgärder som begärs" täcker också de tillkommande åtgärder som det kan bli fråga om enligt den ändrade lydelsen av 31 § första stycket. Det är också en fördel att behålla uttrycket "åtgärder som begärs" för att understryka att det är fråga om just sådana åtgärder som avses med föreläggandet.

Med hänsyn till det anförda föreslår Lagrådet att 4 § lämnas oförändrad.

8 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om underhållsstödets storlek. Grundregeln finns i första stycket första meningen. Det belopp som f.n. anges där - 1.173 kr per månad - föreslås bli höjt till 1.273 kr i månaden.

Av första stycket andra meningen följer att det skall göras en avräkning från grundbeloppet, om det finns anledning att anta att den bidragsskyldige i rätt ordning betalar ett underhåll som motsvarar det s.k. fiktiva återbetalningsbeloppet, dvs. det belopp som skulle ha fastställts enligt 24-28 §§. Avräkning från underhållsstödet skall ske med "detta belopp".

Enligt Lagrådets mening föranleder den angivna avräkningsregeln flera anmärkningar. Det är till en början inte helt klart vad det är för "belopp" som skall avräknas från underhållsstödet. Bestämmelsen skulle kunna läsas så, att det är det belopp som betalas i underhåll som skall avräknas. Det kan också synas logiskt att underhållsstödet minskas med just det beloppet. Formuleringen i lagtexten tyder dock närmast på att det är det fiktiva återbetalningsbeloppet som skall avräknas. Det innebär att, om man antar att det fiktiva återbetalningsbeloppet uppgår till 1.000 kr men den bidragsskyldige betalar underhåll med ett högre belopp, exempelvis 1.200 kr, det underhållsstöd

som lämnas till barnet bara minskas med 1.000 kr. Barnet får alltså, utöver underhållsbeloppet 1.200 kr, underhållsstöd med 273 kr, dvs. sammanlagt 1.473 kr.

Om den bidragsskyldige i stället erlägger ett underhåll som exakt motsvarar det fiktiva återbetalningsbeloppet, 1.000 kr, får barnet sammanlagt 1.273 kr (1.000 kr + 273 kr).

Man kan också tänka sig att den bidragsskyldige erlägger ett underhåll som understiger det fiktiva återbetalningsbeloppet 1.000 kr, exempelvis 800 kr. Avräkningsregeln skulle i den situationen få tolkas så, det över huvud taget inte skall göras någon avräkning från underhållsstödet. Barnet får då, utöver underhållsbeloppet 800 kr, fullt underhållsstöd med 1.273 kr, dvs. sammanlagt 2.073 kr.

Enligt Lagrådets mening kan det starkt ifrågasättas om man bör ha en avräkningsregel som kan få sådana konsekvenser som nu har angetts.

Det kan tilläggas att, när det gäller den bidragsskyldiges återbetalningsskyldighet, lagstiftningen synes ge ett mer rimligt resultat i de tre situationer som nyss har angetts. Det följer av 21 § andra stycket att den bidragsskyldige i de två första fallen inte blir skyldig att betala något till Försäkringskassan. I det tredje fallet blir han skyldig att erlägga 200 kr (1.000 - 800 kr), under förutsättning att underhållet har betalats innan han delgavs beslutet om återbetalningsskyldighet (23 § första stycket).

8 § andra stycket innehåller en regel som innebär att, om sökanden begär det, underhållsstöd bara lämnas med ett belopp som motsvarar skillnaden mellan det maximala underhållsstödet och det fiktiva återbetalningsbeloppet. Här sägs inte något om underhåll. Det får

emellertid förutsättas att utfyllnadsbidrag inte begärs i andra fall än när det finns anledning att anta att den bidragsskyldige betalar ett underhåll som motsvarar det fiktiva återbetalningsbeloppet.

I 8 § tredje stycket regleras frågan om underhållsstödets storlek när det är fråga om växelvis boende. Inte heller här sägs något om betalning av underhåll.

I paragrafens fjärde stycke berörs det fallet att ett barn bor hos en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare. I ett sådant fall lämnas "dubbla underhållsstöd enligt första stycket". Hänvisningen torde få tolkas så, att det inte bara är den grundläggande bestämmelsen i första stycket första meningen utan också avräkningsregeln i andra meningen som blir tillämplig.

8 a §

Paragrafen, som är ny, handlar om omprövning och jämkning av sådant underhållsstöd som har lämnats på grundval av 8 § första stycket andra meningen eller 8 § andra stycket. I 8 a § första stycket, som reglerar frågor om omprövning, sägs att underhållsstödet skall omprövas när det finns ett nytt beslut om årlig taxering för den bidragsskyldige eller när grunden för tillämplig procentsats enligt 24 § ändras.

För den händelse en omprövning resulterar i att underhållstödet ändras uppstår frågan från vilken tidpunkt ändringen skall gälla. Den frågan regleras uttryckligen i 8 a § första stycket, såvitt gäller fall då justeringen beror på att den tillämpliga procentsatsen enligt 24 § har ändrats. Justeringen gäller då från och med månaden efter den månad då Försäkringskassan fick kännedom om ändringen.

8 a § första stycket innehåller inte någon motsvarande regel om från vilken tidpunkt en justering som beror på ett nytt taxeringsbeslut skall tillämpas. Avsikten är att den frågan i stället skall regleras i 7 § förordningen (1996:1036) om underhållsstöd och att man därvid skall knyta an till vad som gäller beträffande ändring av återbetalnings-skyldighet vid årlig omprövning enligt 30 § lagen om underhållsstöd. Det innebär att en justering av underhållsstöd som beror på ett nytt taxeringsbeslut skall gälla från och med februari året efter det år då taxeringsbeslutet har meddelats.

Enligt Lagrådets mening är det mest praktiskt att beträffande båda de typer av justering som behandlas i 8 a § första stycket ange i detta lagrum från vilken tidpunkt justeringen skall gälla. Lagrådet förordar således att man som en andra mening i 8 a § första stycket för in följande bestämmelse: "Föranleder det nya taxeringsbeslutet en ändring av underhållsstödet, skall ändringen gälla från och med februari året efter det år då taxeringsbeslutet meddelades."

9 §

I 9 § första stycket finns en bestämmelse om avräkning från underhållsstöd i fall då underhållsbidrag har fastställts enligt föräldrabalken i form av ett engångsbelopp. Bestämmelsen har i lagrådsremissen lämnats oförändrad.

Andra stycket i dess gällande lydelse innehåller en bestämmelse som tar sikte på det fallet att den bidragsskyldige bor utomlands. Enligt det remitterade förslaget skall bestämmelsen byggas ut, så att den också gäller fall då den bidragsskyldige bor i Sverige och i eller från utlandet får lön eller annan inkomst som inte kan tas i anspråk genom utmätning enligt 7 kap. utsökningsbalken. Vad som åsyftas är lön eller annan sådan inkomst som avses i 7 kap. 1 § i denna balk

och som inte kan tas i anspråk därför att det inte går att få utmätning enligt 7 kap. genom arbetsgivaren.

Om det föreligger en sådan situation som nu har angetts och det finns anledning att anta att den bidragsskyldige i rätt ordning betalar fastställt underhållsbidrag skall, enligt vad som sägs i andra stycket, detta belopp räknas av från underhållsstödet i stället för det fiktiva återbetalningsbelopp som skall avräknas enligt 8 § första stycket andra meningen.

Lagrådet anmärker till en början att andra stycket inte torde ha något samband med första stycket på så sätt att underhållsbidraget även i andra styckets fall skall ha fastställts i form av ett engångsbelopp. Det finns anledning att justera lagtexten så att detta klargörs.

Lagrådet noterar vidare att, i och med att avräkning skall ske med det erlagda underhållsbidraget och inte med det fiktiva återbetalningsbeloppet, avräkningsregeln inte kan få sådana anmärkningsvärda konsekvenser som Lagrådet pekat på i anslutning till bestämmelsen i 8 § första stycket andra meningen.

Enligt lagrådsremissen skall 9 § förse med ett nytt tredje stycke som modifierar vad som sägs i paragrafens andra stycke. Tredje stycket första meningen innebär att, om det fastställda underhållsbidraget uppenbarligen understiger vad den bidragsskyldige bör betala i underhållsbidrag till barnet och detta kan läggas boföräldern till last, underhållsstöd inte lämnas med högre belopp än underhållsbidraget. Enligt tredje stycket andra meningen skall det inte lämnas något underhållsstöd alls, om det är fråga om fall som avses i 8 § första stycket andra meningen.

Lagrådet har förståelse för att det införs en spärr som gör att underhållsstödet minskar i fall då boföräldern har medverkat till att underhållsbidraget har blivit alltför lågt. Det kan dock hävdas att, med de föreslagna reglerna, boföräldern kan komma att drabbas alltför hårt.

Som exempel kan nämnas den situationen att underhållsbidraget borde ha bestämts till 600 kr men boföräldern har medverkat till att bidraget bara blev 200 kr. Det kan synas rimligt att boföräldern i ett sådant fall får finna sig i att underhållsstödet minskas inte bara med 200 kr utan också med mellanskillnaden mellan det bestämda underhållsbidraget och det belopp som borde ha fastställts, dvs. 400 kr. Den föreslagna regeln innebär emellertid att underhållsstödet minskas med 1.073 kr, dvs. skillnaden mellan underhållsstödets grundbelopp och underhållsbidraget. Och om underhållsbidraget rent faktiskt betalas direkt till barnet, skall ytterligare 200 kr avräknas från underhållsstödet. Barnet får alltså inget underhållstöd alls.

Enligt Lagrådets mening visar det anförda exemplet att reglerna i tredje stycket inte har fått en lämplig utformning. Reglerna bör alltså omprövas.

Det kan förekomma att underhållsbidrag bestäms med beaktande av ett kommande umgänge mellan den bidragsskyldige och barnet och att bidraget därför uppgår till ett lägre belopp än vad som annars skulle ha varit fallet. Skäl talar för att i ett sådant fall avräkning skall ske på underhållsstödet inte endast med det belopp som den bidragsskyldige betalar utan också med det belopp som han eller hon tillgodoräknats för umgänge när underhållsbidraget bestämdes. Detta bör komma till uttryck genom en särskild bestämmelse.

Med de förhållandevis omfattande ändringar som nu föreslås i 9 § och då det inte finns något närmare samband mellan å ena sidan

första stycket och å andra sidan andra och tredje styckena förordar Lagrådet att endast första stycket får utgöra 9 § och att återstoden av den föreslagna 9 § tas in i en ny paragraf, 9 a §.

Lagrådet föreslår att 9 a § inleds med följande två stycken, som motsvarar det föreslagna 9 § andra stycket:

I stället för vad som sägs i 8 § första stycket andra meningen skall följande gälla, om

1. den bidragsskyldige bor utomlands, eller
2. den bidragsskyldige bor i Sverige och i eller från utlandet får lön eller annan sådan inkomst som avses i 7 kap. 1 § utsköningsbalken men som inte kan tas i anspråk genom utmätning på sådant sätt som anges i samma kapitel.

Finns det anledning att anta att den bidragsskyldige i rätt ordning betalar fastställt underhållsbidrag, skall detta belopp räknas av från underhållsstödet. Har underhållsbidraget fastställts med beaktande av att den bidragsskyldige i väsentlig mån fullgör sin underhållsskyldighet genom att ha barnet hos sig, skall underhållsstödet minskas med ett belopp motsvarande den del av underhållsskyldigheten som på detta sätt får anses ha beaktats.

Till dessa båda stycken bör fogas ett tredje stycke gällande de fall som avses i 9 § tredje stycket i det remitterade förslaget. Som Lagrådet uttalat kräver dock utformningen av detta stycke ytterligare överväganden.

10 och 10 a §§

I 10 § finns bestämmelser om minskning av underhållsstödet, om barnet har en sådan inkomst som framkommer vid en tillämpning av 25-27 §§ eller när ett växelvis boende förekommer. I en ny bestämmelse, som föreslås bli intagen som paragrafens tredje stycke, föreskrivs att nedsättning av underhållsstödet skall omprövas när det finns ett nytt beslut om årlig taxering.

För den händelse en omprövning resulterar i att det skall ske en justering uppstår frågan från vilken tidpunkt ändringen skall gälla. Avsikten är att frågan skall regleras i 7 § förordningen om underhållsstöd, vilket innebär att en justering skall gälla från och med februari året efter det år då det nya taxeringsbeslutet har meddelats.

Enligt Lagrådets mening är det här liksom i de fall som behandlas i 8 a § mest praktiskt att ange i lagen från vilken tidpunkt justeringen skall gälla. Lagrådet förordar således att man till det föreslagna nya tredje stycket i 10 § lägger till följande bestämmelse: "Föranleder det nya taxeringsbeslutet en ändring av underhållsstödet, skall ändringen gälla från och med februari året efter det år då taxeringsbeslutet meddelades."

I nu gällande 10 § tredje stycket finns bestämmelser om minskning av underhållsstödet i de fall den bidragsskyldige vid fullgörande av sin återbetalningsskyldighet enligt 23 § andra stycket har medgett avdrag för tid då han eller hon haft barnet hos sig. I lagrådsremissen föreslås som en nyhet att den bidragsskyldige under vissa förutsättningar skall kunna få tillgodoräkna sig ett avdrag redan när återbetalningsskyldigheten bestäms i de fall det i en lagakraftvunnen dom eller i ett avtal som socialnämnden godkänt har bestämts om umgänge under minst 30 hela dygn per kalenderår, se 28 a §. Om ett sådant avdrag har tillgodoräknats, föreslås i den nya 10 a § att underhållsstödet skall minskas med motsvarande belopp.

Lagrrådet förordar att den nuvarande bestämmelsen i 10 § tredje stycket förs över till den nya 10 a § som ett första stycke och att den föreslagna 10 a § med en viss justering får bilda den nya paragrafens andra stycke.

Lagrrådet föreslår att 10 a § ges följande lydelse:

Om den bidragsskyldige enligt 23 § andra stycket har medgett avdrag med ett visst belopp vid fullgörande av sin återbetalningsskyldighet, skall kommande underhållsstöd minskas med motsvarande belopp.

Har den bidragsskyldige när hans eller hennes återbetalningsskyldighet bestämts, enligt 28 a § fått tillgodoräkna sig ett avdrag för barnets vistelse hos honom eller henne, skall underhållsstödet minskas med ett belopp motsvarande avdraget.

13 b § och 14 §

I 13 b § andra stycket har tagits in en bestämmelse som innebär att ett beslut om att medge beräkning enligt 28 a § och att minska underhållsstödet enligt 10 a § skall delges den andra föräldern. Lagrådet förordar att bestämmelsen i stället tas in i 14 §, som nu innehåller bestämmelser om såväl underrättelseskyldighet som delgivningsskyldighet i vissa fall.

Om Lagrådets förslag godtas, bör också övervägas ett förtydligande i 14 § första stycket av vad för slags beslut som avses där.

28 a – c §§

Som redan redovisats under 10 och 10 a §§ föreslås i lagrådsremissen en ordning som innebär att en bidragsskyldig, redan när återbetalningsskyldigheten bestäms, skall kunna få tillgodoräkna sig ett avdrag för kommande umgänge, om detta bestämts genom lagakraftvunnen dom eller avtal som socialnämnden godkänt och umgänget uppgår till minst 30 hela dygn per kalenderår.

Förslaget syftar bl.a. till att underlätta Försäkringskassans administration när det gäller tillgodoräknande av umgängesavdrag. Med förslaget behövs inte någon utredning i efterhand som visar att barnet varit hos den bidragsskyldige. Förslaget medför emellertid att en boförälder kan komma att få ett sammantaget lägre underhållsstöd under ett år än vad som följer av gällande bestämmelser (se före-

slagna 10 a §), eftersom 28 a § inte ställer upp lika långtgående krav i fråga om barnets vistelsetid hos den bidragsskyldige som 23 § andra stycket gör.

I lagrådsremissen pekas på att förslaget ger den bidragsskyldige ett incitament att rätta sig efter domen eller avtalet om umgänge, eftersom en nettoberäkning kan vara mer förmånlig för honom eller henne än umgängesavdrag enligt 23 §. Vad som sägs gäller emellertid endast den bidragsskyldiges återbetalningsskyldighet gentemot Försäkringskassan. Försäkringskassans nettoberäkning påverkar inte skyldigheten att betala underhållsbidrag enligt föräldrabalken. Enligt 7 kap. 2 a § anses den bidragsskyldige ha fullgjort sin underhållsskyldighet intill det belopp som lämnas i underhållsstöd till barnet. Den bidragsskyldighet som därutöver kan följa av en dom eller ett avtal står alltså kvar. För barnets föräldrar kan det upplevas som förvillande att umgängets betydelse för den bidragsskyldiges betalningsansvar på detta sätt bedöms olika.

Föräldrabalken innehåller inte några särskilda bestämmelser om rätt för den bidragsskyldige att få en nettoberäkning av sin bidragsskyldighet. Av NJA 1993 s. 401 framgår emellertid att bidragsskyldigheten kan bestämmas enligt en nettoberäkningsmetod om den bidragsskyldige föräldern begär det, även om den andra föräldern motsätter sig detta. I domen hänvisas dock till ett uttalande i propositionen 1978/79:12 s. 109 att metoden inte passar så bra när man inte i förväg säkert vet hur ofta och på vilka tider barnet kommer att vistas hos den bidragsskyldiga föräldern. I rättsfallet ansågs det inte föreliggande förutsättningar för att beräkna bidragsskyldigheten genom en nettometod.

Lagrådet saknar uppgift om hur vanligt det är med nettoberäkning av bidragsskyldigheten enligt föräldrabalken. Att 28 a § inte ställer upp

ett längre gående krav på umgängestid än minst 30 hela dygn per kalenderår kan dock medföra att boföräldrar påtvingas en nedsättning av underhållsstödet i större omfattning än när en bidragsskyldigs underhållsskyldighet bestäms enligt föräldrabalken med beaktande av umgänge.

Mot bakgrund av vad som nu sagts finns det enligt Lagrådets mening skäl för att låta den försiktighet som det nyssnämnda rättsfallet ger uttryck för prägla också förutsättningarna för att ett 28 a §-beslut skall få meddelas.

Enligt 28 a § andra stycket första meningen skall rätt till avdrag inte föreligga, om det finns anledning anta att umgänget i väsentlig mån understiger eller kommer att understiga det som fastställts i domen eller avtalet. Enligt Lagrådets mening bör bestämmelsen utformas mer restriktivt, förslagsvis genom att det föreskrivs att den bidragsskyldige skall ha rätt till avdrag endast om det inte finns anledning anta annat än att barnet i allt väsentligt kommer att vistas hos den bidragsskyldige enligt vad som fastställts i domen eller avtalet.

I 28 a § andra stycket andra meningen sägs att, om det finns särskilda skäl, avdrag skall få medges även i fall som anges i första meningen. Som ett exempel nämns att boföräldern försvårar eller omöjliggör umgänget, s.k. umgängessabotage. Med förslaget, sägs det, understryks ytterligare vikten av att domar och avtal följs och samtidigt får boföräldern ett ekonomiskt incitament att rätta sig efter domar respektive avtal.

Lagrådet ställer sig tveksamt till att underhållsstödssystemet på det föreslagna sättet skall kunna användas som ett påtryckningsmedel vid umgängessabotage och att den bidragsskyldige skall få tillgodoräkna sig ett avdrag för ett umgänge som inte kommer till stånd. Det

finns andra sanktioner än en nedsättning av underhållsstödet att tillgripa mot en förälder som saboterar umgänget. Till detta kommer att det ofta är en grannliga och tidskrävande uppgift att utreda orsakerna till att avtal eller domar om umgänge inte följs. Enligt Lagrådets mening kan det starkt ifrågasättas om det bör läggas på Försäkringskassan att svara för en sådan utredning.

Enligt 28 b § skall den bidragsskyldige vars återbetalningsskyldighet bestämts enligt 28 a § vara skyldig att till Försäkringskassan omgående anmäla de ändringar i umgänget som bestäms av allmän domstol eller görs i avtal som godkänns av socialnämnden. En motsvarande anmälningsskyldighet har den som underhållsstödet betalas ut till (se 18 § jämförd med 10 a §). Om Försäkringskassan därefter upphäver sitt beslut om nettoberäkning, kan avdrag för umgänge i fortsättningen tillgodoräknas den bidragsskyldige enligt bestämmelserna i 23 § andra stycket, dvs. först efter det att barnet vistats hos honom eller henne.

Lagrådet föreslår att regeln om anmälningsskyldighet kompletteras med en bestämmelse om att Försäkringskassan, när en anmälan har gjorts, omedelbart skall göra en omprövning av beslutet om återbetalningsskyldighet.

Enligt 28 c § skall Försäkringskassan upphäva ett beslut enligt 28 a §, bl.a. om den bidragsskyldige begär det. Förslaget innebär bl.a. att om ett 28 a §-beslut meddelats i början av ett kalenderår och den mest omfattande umgängestiden infaller under andra halvan av året, t.ex. under juli och december, kan den bidragsskyldige inför det kommande halvåret begära och få beslutet om nettoberäkning upphävt. Han eller hon får då rätt att tillgodoräkna sig ett avdrag enligt 23 § andra stycket för kommande umgängestider, trots att ett tillgodoräknande delvis redan skett för denna tid. Som också sagts i lag-

rådsremissen blir den bidragsskyldige i dessa fall överkompenserad. Någon möjlighet för boföräldern att bli kompenserad ger emellertid inte förslaget, vare sig i form av retroaktiv ersättning eller en begränsning av nedsättningen av det framtida underhållstödet. Det kan visserligen sägas, att den bidragsskyldige på grund av den föreslagna tvåårsregeln i 28 c § sista meningen inte kan sätta ett sådant förfarande i system, men det kan enligt Lagrådets mening inte anses tillfredsställande att boföräldern med lagförslaget inte skyddas mot effekterna av ett sådant handlande.

Enligt författningskommentaren skall dygnsberäkningen enligt 28 a § första stycket göras på samma sätt som föreskrivs i den föreslagna lydelsen av 7 kap. 4 § andra stycket föräldrabalken. Lagrådet förordar att denna avsikt får komma till uttryck i lagtexten. Det innebär att 28 a § bör förses med ett nytt andra stycke.

Mot bakgrund av det anförda föreslår Lagrådet att 28 a § ges följande lydelse:

Har det i en lagakraftvunnen dom eller ett avtal som socialnämnden godkänt bestämts att den bidragsskyldige får ha barnet hos sig under sammanlagt minst 30 hela dygn per kalenderår, skall på den bidragsskyldiges begäran ett avdrag tillgodoräknas när återbetalningsskyldigheten bestäms. Avdrag skall för varje helt dygn göras med 1/40 av det belopp per månad som den bidragsskyldige annars skulle återbetala enligt 24-28 §§.

Vid beräkning av antalet hela dygn enligt första stycket räknas även det dygn då barnets vistelse hos den bidragsskyldige upphör som ett helt dygn. Detta gäller dock inte om vistelsen börjar och upphör under samma dygn.

Rätt till avdrag enligt första stycket föreligger endast om det inte finns anledning att anta annat än att barnet i allt väsentligt kommer att vistas hos den bidragsskyldige enligt vad som fastställts i domen eller avtalet. Om det finns särskilda skäl, får avdrag dock ändå medges.

Avdrag enligt första stycket medges från och med månaden efter den månad då anmälan om domen eller avtalet kom in till Försäkringskassan.

30 §

Paragrafen handlar om omprövning och jämkning av återbetalningsbelopp som fastställts enligt 24 – 28 §§.

För den händelse en omprövning resulterar i att återbetalningsbeloppet justeras uppstår frågan från vilken tidpunkt ändringen skall gälla. Den frågan regleras uttryckligen i det föreslagna andra stycket, såvitt gäller fall då justeringen beror på att den tillämpliga procentsatsen enligt 24 § har ändrats. Justeringen gäller då från och med månaden efter den månad då ändringen ägde rum, dock aldrig för längre tid tillbaka än tre år före den dag Försäkringskassan fick kännedom om ändringen.

Paragrafen innehåller inte någon motsvarande regel om från vilken tidpunkt en justering som beror på ett nytt taxeringsbeslut skall tillämpas. Avsikten är att den frågan i stället liksom hittills skall regleras i 7 § förordningen om underhållsstöd, vilket innebär att en justering då skall gälla från och med februari året efter det år då taxeringsbeslutet har meddelats.

Enligt Lagrådets mening är det här liksom i de fall som behandlas i 8 a § mest praktiskt att beträffande båda typerna av justeringar ange i lagen från vilken tidpunkt justeringen skall gälla. Lagrådet förordar att man låter det föreslagna andra stycket inledas med följande bestämmelse: "Föranleder det nya taxeringsbeslutet en ändring av underhållsstödet, skall ändringen gälla från och med februari året efter det år då taxeringsbeslutet meddelades."

31 §

Paragrafen innehåller bestämmelser beträffande fall då den bidragsskyldige är bosatt utomlands eller bor i Sverige och får lön eller motsvarande inkomst i eller från utlandet. Av första stycket följer att Försäkringskassan då inträder i barnets rätt till underhållsbidrag till den del det svarar mot utbetalt underhållsstöd. Vidare finns bestämmelser om att Försäkringskassan, i de fall något underhållsbidrag inte är fastställt, kan förelägga boföräldern att få underhållsbidrag fastställt. Denna möjlighet föreslås nu utvidgad till att gälla också förelägganden att medverka till att få ett underhållsbidrag fastställt som inte uppenbarligen understiger vad den bidragsskyldige bör betala eller få underhållsbidraget indrivet.

I andra stycket finns bestämmelser om vilka övriga paragrafer i lagen som skall tillämpas i de fall som avses i första stycket. Vad som där sägs om återbetalningsskyldighet gäller då skyldighet att betala fastställt underhållsbidrag till Försäkringskassan. Till de paragrafer som i dag nämns i andra stycket har nu lagts till 10 § fjärde stycket (10 a § första stycket med Lagrådets förslag) samt 28 a, b och c §§.

28 a § innehåller, som redan framgått, nya bestämmelser om rätt för den bidragsskyldige att få tillgodoräkna sig ett avdrag för umgänge med barnet redan när hans eller hennes återbetalningsskyldighet bestäms. I de fall som avses i 31 § första stycket blir det emellertid aldrig aktuellt att bestämma någon återbetalningsskyldighet. Det bör också beaktas att bestämmelserna i andra stycket tar sikte endast på de situationer då underhållsbidraget redan är fastställt. Huruvida det över huvud taget skulle vara möjligt och lämpligt att föra in en rätt för den bidragsskyldige att i fall då underhållsbidraget är fastställt få tillgodoräkna sig ett avdrag motsvarande det i 28 a § kräver närmare överväganden som inte kan ske inom ramen för Lagrådets granskning.

Lagrådet föreslår därför att hänvisningen i 31 § andra stycket till 28 a – c §§ liksom den föreslagna sista meningen i andra stycket får utgå och att i stället en särskild bestämmelse förs in om den bidragsskyldiges rätt att få sig tillgodoräknat ett avdrag för umgänge när underhållsbidraget bestäms genom en nettoberäkning.

För att innehållet skall bli mera överskådligt föreslår Lagrådet att i innehållet i paragrafen delas upp i två paragrafer, 31 § och 31 a §. Paragraferna bör förslagsvis ges följande lydelse (jfr i fråga om 31 a § andra stycket Lagrådets förslag till 9 a § andra stycket andra meningen):

31 §

Om den bidragsskyldige är bosatt utomlands eller om den bidragsskyldige bor i Sverige och i eller från utlandet får lön eller annan inkomst som avses i 7 kap. 1 § utsköningsbalken och som inte kan tas i anspråk genom utmätning på sätt som sägs i samma kapitel gäller följande.

Om underhållsbidrag är fastställt, inträder Försäkringskassan i barnets rätt till underhållsbidrag till den del det svarar mot utbetalt underhållsstöd.

Om underhållsbidrag inte är fastställt, kan Försäkringskassan förelägga boföräldern att vidta eller medverka till åtgärder för att få underhållsbidrag fastställt. Försäkringskassan kan också förelägga boföräldern att vidta eller medverka till åtgärder för att få fastställt ett underhållsbidrag som inte uppenbart understiger vad den bidragsskyldige bör betala eller att få underhållsbidraget indrivet.

Om barnet har fyllt 18 år, skall vad som sägs i tredje stycket om boföräldern i stället gälla barnet.

31 a §

I fall som avses i 31 § första stycket tillämpas även 10 § fjärde stycket (10 a § första stycket med Lagrådets förslag) samt 23, 29 och 32 – 35 §§. Vad som där sägs om återbetalningsskyldighet gäller då skyldighet att betala fastställt underhållsbidrag till Försäkringskassan.

Betalning till Försäkringskassan skall dock ske allteftersom underhållsbidraget förfaller till betalning.

Har underhållsbidraget fastställts med beaktande av att den bidragsskyldige i väsentlig mån fullgör sin underhållsskyldighet genom att ha barnet hos sig gäller följande. När den bidragsskyldiges återbetalningsskyldighet till Försäkringskassan bestäms, skall han eller hon tillgodoräknas ett belopp som motsvarar den del av underhållsskyldigheten som får anses ha beaktats när underhållsbidraget fastställdes. Då får inte dessutom 23 § andra stycket tillämpas.

Försäkringskassan bör ge den som får föra barnets talan tillfälle att i samband med Försäkringskassans krav på betalning av fastställda underhållsbidrag utkräva den del av obetalda underhållsbidrag som överstiger underhållsstödet.

32 §

I paragrafen finns bestämmelser om möjlighet för Försäkringskassan att bevilja den bidragsskyldige anstånd med att fullgöra sin återbetalningsskyldighet. Anstånd skall medges i den mån det behövs för att den bidragsskyldige skall få behålla vad som behövs för eget eller familjens underhåll. Därvid skall bestämmelserna om förbehållsbelopp i 7 kap. 4 och 5 §§ utsökningsbalken tillämpas. Anstånd får också beviljas om det annars finns anledning till det med hänsyn till den bidragsskyldiges personliga eller ekonomiska förhållanden eller andra särskilda förhållanden.

I förtydligande syfte föreslås i ett nytt andra stycke att Försäkringskassan vid sin prövning får beakta att den bidragsskyldige har andra lätt realiserbara tillgångar än de som omfattas av reglerna i 7 kap. utsökningsbalken. Enligt Lagrådets mening finns det inte anledning att knyta förtydligandet till någon annan del i första stycket än den som reglerar Försäkringskassans skyldighet att medge anstånd. Lagrådet förordar därför att paragrafen ges följande lydelse:

Försäkringskassan får på ansökan av den bidragsskyldige helt eller delvis bevilja anstånd med att fullgöra återbetalningsskyldigheten. Anstånd skall medges i den mån den bidragsskyldige inte har lön eller annan förmån som avses i 7 kap. 1 § utsökningsbalken som

överstiger vad som behövs för eget eller familjens underhåll. Därvid skall bestämmelserna om förbehållsbelopp i 7 kap. 4 och 5 §§ utsökningsbalken tillämpas. Försäkringskassan får vid denna prövning beakta också om den bidragsskyldige har andra lätt realiserbara tillgångar.

Anstånd får också beviljas, om det annars finns anledning till det med hänsyn till den bidragsskyldiges personliga eller ekonomiska förhållanden eller andra särskilda förhållanden.

Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken

Förslaget föranleder inte någon erinran.